

Aina Moll

# LA NOSTRA LLENGUA

Segona edició

EDITORIAL MOLL  
MALLORCA  
1994

Col·lecció TOMIR n.º 15

La planificació mateixa ha de tenir com a objectiu general aconseguir el consens del conjunt de la societat a favor del recobriment total de la llengua pròpia del poble balear i posar els mitjans per dur-lo a terme de manera efectiva. I com que una situació sociolingüística que ve de segles no es canvia en pocs anys per simple voluntarisme, encara que sigui compartit per tots, ens hem de proposar, com a objectius específics de la normalització, la millora progressiva del conjunt de la població quant a les actituds, al coneixement de la llengua i al seu ús social.

Però quan dic que la normalització *és cosa de tots*, no em referesc només als habitants de les Balears. És ver que és essencialment cosa nostra, però és també cosa de tots els ciutadans i els Governos de les terres de llengua catalana, i de tots els ciutadans i el Govern del conjunt d'Espanya.

És cosa de totes les terres i gent de llengua catalana, perquè necessitem que les modalitats i la gent de les Illes Balears siguin tenguets en compte i participin activament en els aspectes de la normalització que afecten el conjunt de la llengua; especialment, l'establiment d'un estàndard de llenguatge públic oral i la seva difusió pels mitjans de comunicació, i l'impuls a la projecció exterior de la llengua catalana i la cultura a què ha donat lloc: lectorats a les universitats estrangeres, exposicions internacionals, presència als organismes europeus, etc.

I és cosa del conjunt d'Espanya, perquè el fet de pertànyer a l'Estat espanyol ens fa solidaris i interdependents amb tots els pobles d'Espanya: els cossos estatals de funcionaris i la mobilitat laboral, per exemple, són obstacles enormes per a la normalització si el Govern i els pobles de l'Estat de llengua castellana no comprenen i assumeixen la necessitat de normalització de les llengües no castellanes, i concretament de la nostra. En aquests moments, hi ha moltes més universitats que ensenyen català a Alemanya o als Estats Units d'Amèrica que a Espanya, i això és una incongruència.

Assumir les llengües d'Espanya com a patrimoni cultural de tots els espanyols, vol dir assumir conjuntament les incomoditats que la seva normalització comporta. Però, ara per ara, els espanyols de terres no catalanes tenen molt poca informació sobre la llengua de les Balears, o no en tenen gens: n'hi ha molts que es pensen que és el castellà. Per això un aspecte important de la nostra normalització consisteix a fer saber quina és i com és la nostra llengua, i quina aportació ha fet a la cultura universal.

## XVII. La normalització lingüística a l'administració

Ara que hem aclarit els principals conceptes que solen ser elements de confusió per a la majoria de mallorquins, menorquins i eivissencs (llengua i dialecte, registres lingüístics, modalitat estàndard i normalització lingüística), convé prendre en consideració la situació actual en els diferents àmbits d'ús públic de la llengua, en funció del marc legal que els regeix i de l'objectiu final de la normalització, que és la situació de plena normalitat lingüística, i veure què convé fer per normalitzar-los.

Començarem pels àmbits d'ús oficial, que des del punt de vista de la història dels pobles són els més importants, ja que els historiadors treballen essencialment amb els documents. Si les actes de les corporacions, els bans de les alcaldies, les instàncies dels ciutadans a l'Administració, les actuacions judicials i les notariales es fan en castellà, la imatge que els historiadors del futur treuran de les nostres Illes –i la que difondran aquí i fora d'aquí– és la imatge d'un poble de llengua castellana.

És necessari remarcar-ho, perquè la importància d'aquest aspecte essencial de la vida col·lectiva, com la del document d'identitat en la vida personal de cadascú, sol passar per alt a la majoria de la gent. Es dóna més importància a la normalització d'impresos que perden vigèn-

cia immediatament de realitzar l'acte administratiu que a la dels documents que queden arxivats en els llibres d'Actes i que són la principal marca d'identitat del nostre poble.

## Marc legal

En el camp de l'Administració, la Llei de Normalització estableix el següent:

Article 6.- 1. *El català, com a llengua pròpia de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, ho és també del Govern Autònom, del Parlament i dels Consells Insulars i, en general, de l'Administració Pública, de l'Administració Local i de les corporacions i institucions públiques dependents de la Comunitat Autònoma.*

2. *La llengua catalana i la llengua castellana són llengües oficials de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i han de ser emprades preceptivament per l'Administració segons la forma regulada per la Llei.*

Disposició Addicional.- *El Govern Balear ha de promoure, d'acord amb els òrgans competents, la normalització de l'ús de la llengua catalana a l'Administració perifèrica de l'Estat, a l'Administració de Justícia, en els registres, en les empreses públiques i semipúbliques i a qualsevol àmbit administratiu no dependent del Govern de la Comunitat Autònoma.*

El marc legal és clar: les dues llengües són oficials, però la pròpia de l'Administració Autònoma i Local és la catalana. Això vol dir que l'ús intern d'aquestes Administracions s'ha de fer en la seva llengua pròpia, i que han d'emprar preceptivament les dues llengües quan així ho regula la Llei i respectar el dret dels ciutadans a relacionar-s'hi en la llengua oficial de la seva preferència.

La Llei no fa preceptiu l'ús de la llengua catalana a la resta d'Administracions que actuen a les Balears, perquè no hi té competència, però obliga el Govern Balear a promoure-l'hi d'acord amb els òrgans competents. És a dir, que la situació normal segons aquest marc és que l'Administració de l'Estat a les Illes Balears, l'Administració de Justícia

i les empreses públiques estatals o paraestatals (Telefònica, Renfe, Iberia, etc.) tinguin com a llengua d'ús intern l'oficial de l'Estat i emprin les dues llengües -i, en certs casos, només la pròpia del territori- en la relació amb l'Administració Autònoma i Local i amb els ciutadans en general.

És a dir, que, en contra d'allò que molta gent creu, el fet que hi hagi dues llengües oficials a la Comunitat Autònoma no vol dir que l'Administració de la Comunitat hagi de ser bilingüe, i la de l'Estat monolingüe, sinó al revés: el Govern Autòmic i les administracions i organismes que en depenen poden emprar únicament la llengua del territori -ja que és la pròpia de tot el seu àmbit de competència- mentre respectin el dret dels ciutadans a relacionar-s'hi en castellà, i la Delegació del Govern i els seus organismes han d'emprar les dues llengües: la que els és pròpia, com a llengua oficial de l'Estat, i la que és pròpia del territori on actuen.

## Dificultats de la normalització

És evident que som encara lluny d'aquesta situació, i els ciutadans més sensibilitzats a favor de la nostra llengua se'n queixen sovint, amb raó. Però abans d'analitzar i jutjar la situació actual en aquest àmbit, hem de tenir en compte les dificultats de l'empresa, que són de dues castes: les que comporta l'ús de la llengua en si i les que provenen de la situació sociolingüística de la Comunitat Autònoma, i especialment dels seus funcionaris.

### a) *El llenguatge propi de l'àmbit de l'Administració*

El llenguatge administratiu pertany al "nivell alt" de llengua i exigeix, no sols el maneig fluid de la modalitat estàndard, sinó una modalitat de llenguatge especialitzat i formulari. A l'Edat Mitjana, el català va tenir un llenguatge administratiu modèlic, sobretot a partir del regnat del Rei En Pere *el Cerimoniós*, gràcies a la Cancelleria Reial i al fet que l'expansió mediterrània de la corona catalano-aragonesa va fer

del català una de les llengües importants d'Europa. Però modernament l'única llengua que s'ha emprat en l'Administració ha estat la castellana, i el llenguatge administratiu, tant a Espanya com a França (i també a altres països europeus) s'ha fet pompós i retòric, ple de fórmules fixes, que semblaven d'ús obligat, com allò de la "gracia que espera alcanzar de la reconocida bondad de V.E., cuya vida guarde Dios muchos años", que figurava en els models oficials d'instàncies.

En el moment de reintroduir l'ús de la llengua catalana a l'Administració de les Illes Balears –i de les altres terres amb les quals compartim l'idioma–, no podem enllaçar directament amb el llenguatge administratiu català de l'Edat Mitjana, perquè correspon a una casta de societat molt diferent de l'actual; i tampoc no podem "traduir directament" del castellà, perquè aquest –i el francès, i altres llengües europees– està sofrint una important transformació per alliberar-se de les fórmules pomposes i mancades de sentit, i adaptar-se a la societat actual sense perdre el seu caràcter de registre de nivell alt especialitzat.

Per tant, s'ha hagut de fer –i es fa encara– una feina important d'especialistes per establir un llenguatge administratiu català modern, adequat a la seva funció, que sigui vàlid per a tots els territoris de llengua catalana i que no desdigni de la fama que es va saber guanyar a l'Edat Mitjana.

### b) El funcionariat

Salvant casos individuals, de persones que es van interessar per la nostra llengua quan no s'emprava oficialment ni era ensenyada sinó en petits grups privats, els funcionaris de l'Administració de les Illes Balears, a tots els nivells, s'havien format professionalment en llengua castellana; i si tenim en compte que, segons les dades del Padró de 1986, poc més del 8 % de la població de més de 25 anys sabia escriure en català, és fàcil deduir-ne que la gran majoria del funcionariat era analfabeta en la llengua pròpia de la Comunitat i no havia somiat mai que un dia la Llei li exigiria que la fes servir per exercir la seva professió.

### Com s'afronten aquests problemes?

Els espectadors del programa *La Nostra Llengua* van tenir ocasió d'assistir a una taula rodona dels responsables tècnics de la normalització lingüística del Govern Balear, senyora Neus Nadal, del Consell Insular de Mallorca, senyor Joan Obrador, i de l'Ajuntament de Palma, senyor Miquel Vives, que parlaren d'aquestes diverses dificultats i de la manera com les afrontaven.

De la seva exposició va quedar clar que la qüestió de l'establiment del llenguatge administratiu català està pràcticament resolta de manera satisfactòria. S'hi ha treballat molt, aquí i en col·laboració amb els tècnics de Catalunya i del País Valencià, amb els quals s'han trobat en diverses Jornades (la darrera, celebrada a Palma el 1989, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca), en les quals participaven també tècnics d'altres llengües espanyoles, que adoptaven criteris semblants per a les seves llengües territorials; s'han fet cursos de llenguatge administratiu per a funcionaris i cursos de català per a adults, a càrrec o amb patrocini de les Institucions (Govern Balear, Consells Insulars i Ajuntaments); es difonen models d'impresos i de documents, etc.

En canvi, la normalització de l'ús resulta molt més complicada, i els Serveis oficials de cada institució tenen una feinada per suplir les mancances de coneixement de la llengua per part dels funcionaris de les diferents seccions. Fins i tot han de dedicar molt de temps a traduir textos i documents, cosa que els impedeix dedicar l'atenció necessària al seguiment de les actuacions. Així no és d'estranyar que els *passin per malla* impresos redactats exclusivament en castellà, o anuncis a la premsa, o que els que es fan en català sense ser corregits prèviament per ells, surtin amb faltes.

Els problemes de l'ús de la llengua parlada són molt més difícils de resoldre que els de la llengua escrita, perquè en el tracte directe amb el ciutadà no hi valen serveis de correcció: ha de ser cada funcionari que està en contacte amb el públic qui el pugui atendre en qualsevol de les dues llengües. Però hi ha molts de funcionaris castellanoparlants que són incapaços de parlar la llengua de les Illes, i molts d'altres que no en són incapaços, però se'n senten: tenen por de fer el ridícul parlant amb incorreccions, i no es decideixen a posar en pràctica els coneixements que han adquirit.

En aquella taula rodona va quedar clar que la inèrcia dels funcionaris –i de les institucions en general– de treballar en castellà, era la principal dificultat que aquells tècnics trobaven per dur a terme la seva tasca (“Traduir, corregir, etc., és fàcil. La dificultat està a aconseguir la col·laboració dels funcionaris”, va dir un d’ells). També es va fer patent la necessitat de reciclatge lingüístic dels funcionaris en actiu i d’exigència de coneixement del català per a cobrir les places vacants, sigui de forma interina o definitiva; i la d’incentivar el personal, computant aquest coneixement com a mèrit important per a l’accés, o en els concursos de trasllats.

La tècnica del Govern Balear va comunicar que estava en tràmit la creació d’una Junta d’Avaluació de Català, que expedirà certificats de coneixement del català de diferents nivells, a fi que els qui en saben ho puguin acreditar. L’obtenció d’aquests certificats i el seu còmput com a mèrit en concursos de tota casta (el Govern Central ja ho puntua, en casos de funcionaris dels cossos estatals que hagin de prestar serveis en territori català), servirà, sens dubte, d’element incentivador, ja que els esforços d’aprenentatge es veuran compensats.

## Situació actual

Tenint en compte tot això, no ens ha d’estranyar que el procés de normalització d’aquest àmbit sigui lent en general, i que avanci a un ritme molt diferent segons les institucions o els sectors, en funció de la situació sociolingüística dels funcionaris i dels ciutadans, de la sensibilitat dels responsables polítics en aquest camp, i del grau de voluntarisme o de resistència d’uns i altres a la normalització.

### *S’ha avançat en tots els sectors*

En diferents programes de *La Nostra Llengua*, els televidents van tenir ocasió de rebre informació sobre l’estat de normalització de les diferents institucions, de boca del President del Parlament, senyor Jeroni Albertí, de la Consellera de Cultura, Educació i Esports, senyora Maria Antònia Munar, del Batle o el Regidor o Regidora de Cultura de

diferents Ajuntaments (Búger, Pollença, Manacor, Inca, Campanet...) i del Delegat del Govern a les Illes Balears, senyor Gerard García.

*El Parlament* és la Institució més normalitzada –segurament perquè és nova i s’ha estructurat d’acord amb el marc legal vigent–. A la nostra Cambra legislativa, la llengua normal de treball és el català, tant en els Plens com a les Comissions (exceptuant algun Conseller o Diputat castellanoparlant que s’expressa en la seva llengua, sense que això produeixi incomoditat a ningú). Naturalment, també és la llengua de les Actes i de la resta de documents. I s’hi debat sovint l’estat de la normalització lingüística, a partir de preguntes o interpellacions al Govern, encaminades a fer el seguiment del procés.

*El Govern Balear* té també completament normalitzada la Conselleria de Cultura, Educació i Esports; i aquesta Conselleria té la responsabilitat i la competència de fomentar la normalització de les altres, per mitjà del seu Servei d’assessorament lingüístic. El grau de normalització és molt diferent d’una Conselleria a l’altra, tal com els ciutadans tenen ocasió de comprovar, però no tenim en aquests moments dades concretes de la situació.

*Els Ajuntaments*, en major o menor grau, han pres mesures per adaptar-se a les disposicions de la Llei de Normalització Lingüística. N’hi ha molts que han dictat el seu propi Reglament de Normalització i treballen per posar-lo en pràctica. Així, es van normalitzant les Actes, els bans, els impresos, la retolació interior i la de les plaques dels carrers, etc. S’organitzen cursos per als funcionaris i es creen places de correctors-assessors, que tenen la missió de vetlar per la correcció de la llengua, d’impulsar la normalització del seu ús i d’assessorar els ciutadans en qüestions lingüístiques. Aquest servei és important, naturalment, a l’Ajuntament de Palma, i també al de Manacor (que ja va tenir fa setze anys la primera iniciativa normalitzadora amb la creació de l’Escola Municipal de Mallorquí, que ha capacitat molts de ciutadans manacorins i molts de funcionaris, per emprar normalment la nostra llengua); recentment, l’Ajuntament manacorí ha creat una Delegació de Normalització presidida per la Regidora de Cultura, i un Gabinet



tècnic de normalització, que duu a terme un programa de realitzacions molt interessant. El servei creat per l'Ajuntament de Lluçmajor també ha treballat ja molt i bé, i molts d'altres Ajuntaments han creat un servei semblant, o el tenen en projecte.

*L'Administració perifèrica de l'Estat* també treballa per adaptar els seus serveis a la situació de doble oficialitat. És ver que hi ha hagut qualche incident desagradable per part de funcionaris que no havien assumit el canvi de règim lingüístic, però és ver també que a conseqüència d'això el Delegat del Govern, senyor Gerard Garcia, va dictar el 18 d'abril de 1989 una disposició que, després d'invocar la Constitució, l'Estatut i la Llei de Normalització, manava que s'admetés i registràs qualsevol escrit "*en lengua catalana, propia de las islas Baleares*"; que si aquests documents s'havien de tramitar a Madrid, s'hi enviassin en català acompanyats de traducció al castellà feta pels seus mateixos serveis, sense exigir-la als ciutadans, i que s'acceleràs el procés de normalització d'impresos, a fi que ben aviat fossin tots bilingües (B.O. C.A.I.B. núm. 54, del 2-V-89).

El Delegat del Govern va acudir també a un programa de *La Nostra Llengua*, on mostrà una magnífica disposició a fer que els ciutadans poguessin ser servits en castellà i en català oralment i per escrit (encara que per a l'ús oral per part de funcionaris castellanoparlants hi ha dificultats considerables, que procuraran aminorar organitzant-los classes de català) i va fer constar que la normalització d'impresos està molt avançada. En una paraula, demostrà que entén la doble oficialitat en l'Administració de l'Estat a les Balears tal com l'he definida més amunt. I quan jo vaig dir, per acabar, "Ja veis que l'Administració de l'Estat no serà un obstacle per a la normalització", ell afegí: "Jo esper que no sols no serà un obstacle, sinó que hi col·laborarà eficaçment".

## El que queda per fer

Si tenim en compte que fins a la promulgació de la Constitució l'any 1978 l'Administració funcionava únicament i exclusivament en castellà, hem de reconèixer que els progressos en aquest camp són conside-

rables. Tan considerables, que fa quinze anys no els hauríem ni tan sols somiat.

Però perquè sigui real allò que estableix amb tanta senzillesa com contundència la Llei de Normalització, ens queda encara molt de camí per recórrer. Hem de fer molts d'esforços –individuals i col·lectius, en mitjans econòmics i humans– fins que tots els funcionaris siguin capaços d'exercir les seves funcions en la llengua pròpia de les Illes, que els ciutadans l'emprin normalment per adreçar-s'hi (la gran majoria passen automàticament al castellà quan es troben davant una finestreta de qualsevol servei públic) i que tota la paperassa i la retolació de tota casta estigui plenament normalitzada.

Ens ho hem de proposar tots plegats –administradors i administrats, castellanoparlants i catalanoparlants–, i hem d'establir una coordinació entre les Institucions de tots els nivells de l'Administració, i entre els seus tècnics respectius, a fi de fer un estudi seriós de la situació actual i traçar un programa d'actuacions que eviti la inútil repetició de tasques i multipliqui el rendiment dels esforços de tots.